

NOORD-STERRE,

aanwijzende de juiste richting van de ware godzaligheid,

door

WILLEM TEELLINCK,

Bedienaar des H. Evangeliums te Middelburg.

In hedendaagse spelling overgezet, en van een voorwoord,
inhoudsopgave en bibliografie voorzien door

J. VAN DER HAAR

V.D.M.

te Achterberg (gem. Rhenen).

Naar de uitgave, die in 8° in 1636 verscheen „tot Groeningen,
By Nathanael Rooman, Boeck-verkooper woonende aent
Breede-Merckt/inde Boeck-Druckerye”.

Jubileum-uitgave bij de gelegenheid van het 50-jarig bestaan
van Boekhandel-Uitgeverij J. P. van den Tol - Dordrecht.

*Mijn Heiland, dat uw toekomst mij
tot troost op mijne loopbaan zij,
tot baak en richtsnoer van mijn handel,
ter noordster, die mij veilig leidt
op mijne reis naar de eeuwigheid,
opdat ik als een wijze wandel
en juich, daar ik uw toekomst eer:
„Kom Jezus, ja kom haastig, Heer!”*

Rijnvis Feith (1753—1824)

Dit woord-vooraf mag een woord van dank en tevens een gelukwens zijn.

Dankbaarheid vervult me, dat ik ertoe in staat gesteld ben om Teellinck's schone „Noord-sterre” te herschrijven. 'n Komplete praktijk der godzaligheid! Het boekje bevat in de door mij gebruikte uitgave van 1636 (2e druk) niet minder dan 612 pagina's tekst, (dus afgezien van Teellinck's „Opdracht” aan zijn door hem beminde, met hem eens-geestes zijnde, broer, Mr. Ewoud Teellinck, „Ontvanger Generaal van de Ed. Mog. Heeren Staten van Zeeland” — 8 pgs. —, en het „Register”, dat aan het begin van het werk voorkomt — 16 pgs. —, het „Aen den Christelicken Leser” — 14 pgs. — en de aan het slot van het boek zich bevindende „Tafel” — 4 pgs.). Wel-geteld zijn dat in totaal 654 pagina's.

Teellinck's „Noord-sterre” is, voor zover ik heb kunnen beoordelen en mijn gegevens strekken, driemaal in druk verschenen. 1e. In 1621, te Middelburg, in 8-vo., gedrukt bij Hans van der Hellen, voor Geeraert vande Vivre. Ik trof het in enkele Bibliotheken, (zoals in die van de Theol. Hogeschool, onderh. art. 31 D.K.O., Broederweg te Kampen; en in die van wijlen Dr. C. Steenblok, te Gouda gevestigd) en bij enkele partikulieren aan. 2e. De door mij gebruikte — w.s. 2e druk — stamt uit 1636, en verscheen in 8-vo. te Groningen, bij Nathanael Rooman. Het is m'n eigendom; deze druk is uiterst zeldzaam, daar ik ze bij één bevriend bibliofiel aantrof.

3e. Tenslotte verscheen in 1642, eveneens te Groningen, maar dan bij Jan Claessen, in 8-vo., de 3e editie (w.s.); evenals die van 1636, 612 pagina's tellend. De bibliotheken van Amsterdam (V.U.), Leeuwarden en Leiden en 'n enkele bibliofiel bezitten deze uitgave.

't Boek komt dus uiterst weinig voor. Daarom bent u, als lezer, te feliciteren. Weliswaar zou met een foto-copie volstaan kunnen worden, maar niet iedereen kan de „oude druk” lezen. Bovendien is Teellinck's stijl, juist ook in dit boek, verre van gemakkelijk te noemen. Hij schreef zeer lange volzinnen, gelardeerd

*Opgedragen aan de heer en mevrouw J. P. van den Tol Sr.,
t.g.v. hun 50-jarig jubileum.*

met tal van tussenzinnen, (die soms ook nog weer doorspekt zijn met tweederangs-tussenzinnetjes). Door het boek te herschrijven, bereiken we dus een veel grotere lezerskring, en zo kunnen met name de eenvoudigen onder Gods volk er een zegen uit ontvangen.

Mogelijk is deze (nieuwe) uitgave niet de 4e, maar de 5e druk, namelijk indien 't gegeven waar zou zijn, dat er in 1629, te Middelburg — bij wie? — een herdruk verschenen is. Dit was voor mij niet te controleren, omdat bij het onderzoek geen enkel exemplaar uit 1629 voor de dag kwam.

De eer van de 4e druk komt dus toe aan Boekh.-Uitgeverij J. P. van den Tol, te Dordrecht. Zijn zaak bestaat dit jaar een halve eeuw. Vandaar nog de extra-feliciteit aan de Fa. van den Tol, aan vader en zoon, die hem terzijde staat.

Van die 50 jaar is o.g. zeker 35 jaar een regelmatige afnemer van de uitgaven der fa. geweest, en trachtte hij, via catalogus of persoonlijk bezoek aan de zaak, de beste „oudvaders” te verwerven.

Ongetwijfeld is de zaak van de fa. Van den Tol door de jaren heen, voor velen — van wie er al tallozen zijn afgereisd —, in de middellijke weg, tot zegen geweest!

Er is weinig reden tot jubileren, als een mens op zichzelf ziet. Maar er is stellig alle reden voor, wanneer we zien op de goeddoende Hand des Heeren. Hem alleen de eer!

Ter gelegenheid van genoemd jubileum meenden uitgever en samensteller, er goed aan te doen, een complete bibliografie van vader Teellinck's vele en veelzijdige boeken aan dit werk te verbinden.

Teellinck's biograaf, wijlen Dr. Engelberts, geeft een opsomming naar het jaar van verschijning. Dan blijkt dat vele boeken pas na Teellinck's verscheiden in 1629, uitkwamen. Daarvoor zorgden de zoons van de overledene, (allen predikant!), onder wie — naast Johannes en Theodorus — vooral Maximiliaan zich verdienstelijk heeft gemaakt. Onze volgorde bij de bibliografie is naar de (voornaamste) beginletters der diverse „Teellingiana”, dus alfabetisch.

Voor ik besluit, nog enkele opmerkingen inzake de „Noordsterre”:

Teellinck heeft dit werk in 9 hoofddelen verdeeld, door hem en mij „Boeken” genoemd.

Daaronder ressorteren niet minder dan 81 hoofdstukken. Bij Teellinck krijgen die hoofdstukjes van elk der (9) boeken telkens weer een aparte nummering; o.g. gaf de voorkeur aan een doorlopende, dus van 1—81.

Teellinck wijst er in zijn „Aen den christelicken Leser” zelf op, dat hij ieder hoofdstuk in 3 (hoofd-)paragrafen en soms nog weer zo'n paragraaf in 3 kleinere (onder-)paragrafen verdeeld heeft. Dit geeft aan het werk een ietwat kunstmatig karakter, zoals hijzelf trouwens toegeeft. Er zit zo iets opgelegds; iets opzettelijks in. Maar Teellinck verwijst — terecht! — naar de indeling van sommige Psalmen, b.v. Psalm 119, (wel genoemd: Het „gouden alfabeth”!), dat — naar het aantal letters van het Hebreeuwse alfabeth — in 22 delen uiteenvalt. Ook deze indeling viel onder de inspiratie des Heiligen Geestes.

De „Noordsterre” is een doorwrocht werk, gefundeerd in Gods Woord, en doorademd van het leven, dat uit God is, in Christus geopenbaard, en door de Heilige Geest toegepast wordt in en aan de harten van Gods ware kinderen. Zo is het een boek, vol troost en geestelijke lering voor Gods ware volk, tevens vol vermaan voor wereldlingen, en tenslotte vol ontdekking voor hen, die een gedaante van godzaligheid dragen, en de kracht ervan verloochenen.

Moge de Allerhoogste dit boek van de godzalige en grootste prakticijn uit de 17e eeuw — de bloeitijd van de kerk der Hervorming! —, ook in deze vorm nog tot een rijke zegen willen stellen, tot eer van Zijn onvolprezen Drieënige Naam, en tot opbouw van het zo vervallen Huis, dat naar Zijn Naam genoemd is!

Achterberg (U), januari 1971

J. van der Haar, V.D.M.

BOEK I.

Over de praktijk der godzaligheid.

*Wat het karakter der ware
godzaligheid is.*

Hfdst. 1. *Inleiding.*

De apostel Paulus verzekert ons, dat *het ware christelijke geloof* een kennis is, die naar de godzaligheid is, Titus 1, 1. Maar nu worden er, helaas!, velen gevonden, die zich op het christelijk geloof beroemen en zelfs niet eens de blote kennis der waarheid bezitten. Velen worden er ook gevonden, die nog wel enige kennis der waarheid hebben, maar toch niet zoveel, dat ze de gedaante der godzaligheid bezitten, zeggende dat ze God kennen en Hem toch met de werken verloochenen, Titus 1, 16. En onder degenen, die nog de gedaante der godzaligheid bezitten, worden er heel veel aangetroffen, die nochtans de kracht der godzaligheid verloochenen, zoals dezelfde apostel in 2 Tim. 3, 5 klaagt. Daarom stellen we ons, tot onderricht van de eenvoudigen, voor om aan te tonen, hoe allen die zich op het christelijke geloof beroemen en ook enige kennis der waarheid bezitten, ze kunnen besteden tot de praktijk der ware godzaligheid, welke alleszins groot gewin meebrengt met vergenoeging, 1 Tim. 6, 6, daar deze van de grote God de beloften heeft van dit en van het toekomstige leven, 1 Tim. 4, 8. En daartoe zullen wij deze drie dingen behandelen.

- 1e zullen wij aantonen, wat de ware godzaligheid is en waarin ze bestaat.
- 2e zullen wij ook verklaren, hoe wij ons moeten gedragen om de praktijk der godzaligheid na te leven; en
- 3e zullen wij verschillende redenen aangeven, waarom wij, meer dan alle (andere) werken, liefst de ware godzaligheid moeten betrachten.

Hfdst. 2. *Wat de ware godzaligheid is.*

De ware godzaligheid is een gave Gods, waardoor de mens gewillig en bekwam gemaakt wordt tot de dienst van God, om niet langer naar de begeerlijkheden der mensen te leven (zoals de goddeloze wereld doet), maar naar de wil van God, ons in het Woord Gods geopenbaard, 1 Petrus 4, 3. Om deze

reden wordt dan ook het godzalige leven, waarin wij ons tot de dienst van God overgeven — zodat wij niet langer voor onszelf, maar voor God leven, Rom. 14, 8 — onze redelijke godsdienst genoemd, Rom. 12, 1; dat is: onze dienst van God, die wij niet naar ons eigen begrip of verstand, maar naar het voorschrift van die redelijke melk van Gods Woord, 1 Petrus 2, 2 inrichten. En indien iemand deze redelijke godsdienst ongeveinsd waarneemt, die (en die alleen maar) toont in alle opzichten, in welke waardij, hoogachting en schatting de Heere zijn God bij hem is. Omdat deze godzaligen (en zij alleen!) in alle opzichten van de dingen Gods hun voornaamste bezigheid maken, zij heel hun handel en wandel daarnaar schikken en daaronder buigen, en zo de hele wereld bewijzen, dat al hun eigen belangen onderworpen zijn aan het Woord des Heeren en aan Zijn heilige wil, tot hun eer en tot Zijn dienst, 1 Kor. 10, 32 v. Nu bestaat deze ware godzaligheid, waardoor de Heere onze God in alle opzichten grootgemaakt wordt — of waarin zij zich vertoont en laat zien — voornamelijk in driemaal drie heilige oefeningen, die we nu gaan behandelen.

Hfdst. 3. *De ware godzaligheid bewijst zich hierin, dat men zich ongeveinsd voorneemt, om voortaan godzilig te willen leven naar het Woord Gods.*

De eerste heilige oefening, waarin de ware godzaligheid zich in eerste instantie levendig vertoont, is deze, dat men zich ongeveinsd voorneemt en tot het vaste besluit komt, om voortaan in alle wegen des Heeren te willen wandelen, en steeds Gods goede welbehaaglijke en volmaakte wil, Rom. 11, 2 tot de regel voor ons leven, en de ere Gods tot het doel van ons werk te maken. Zo was David, de godzalige, besloten in Psalm 119, 44, „Zo zal ik Uwe wet steeds onderhouden, eeuwiglijk en altoos”, en in vers 106, „Ik heb gezworen en zal het bevestigen, dat ik onderhouden zal de rechten Uwer gerechtigheid”. Hierin bewijst zich de goede consciëntie, (geweten) der godzaligen. Zo was ook Paulus, de godzalige, gezind. Daarom spreekt hij van zichzelf als volgt: „Wij vertrouwen, dat wij een

goed geweten hebben, als die in alles eerlijk willen wandelen”. Nu heeft deze oefening drie onderdelen: 1e. dat wij ongeveinsd gezind zijn om al het verkeerde na te laten, waarvan wij wel weten, dat het Gode mishaaft, Ps. 34, 15. Het is 'n ieder bekend, dat dit de schuldige plicht van een godzalige is. Zie Jes. 1, 16, Psalm 15.

Wanneer wij dan in het Woord des Heeren lezen, dat de Heere onze God ons gebiedt om alle goddeloosheid, bijgeloof, ontheiliging van Zijn heilige Naam en van Zijn heilige instellingen, van Zijn heilige rustdag, alle ongehoorzaamheid of verachting van onze overheden, van vader of moeder, van heer of meesteres, alle haat, nijd, gekijf, gramschap, jalousie, bitterheid, onverzoenlijkheid tegenover onze naaste, alle ontucht en lichtvaardigheid, alle pracht, praal en overdaad in kleren en feestmalen, alle onkuisheid, alle ijdele gesprekken, liederen en boeken, alle gulzigheid, dronkenschap en gedrink, alle luiheid, valsheid en bedrog in onze broodwinning of beroep, alle gierigheid en vuil gewin, alle leugentaal, valse getuigenis, achterklap, laster, kortom alle boze en verkeerde praktijken en begeerlijkheden na te laten, te vermijden en te schuwen. .; wanneer wij — zeg ik — in het Woord des Heeren ervan lezen, dat al deze, en dergelijke dingen meer, Gode slecht bevallen, moeten wij ons ongeveinsd voornemen — indien wij willen laten zien, dat wij godzalige lieden zijn —, die, ja die alle te vermijden en te schuwen.

En de zonden die we metterdaad kunnen laten en afleggen, daar moeten wij ons ook direkt van losmaken. Bij voorbeeld van al die boze streken en praktijken, die met behulp van onze lichaamsdelen verricht worden, zoals: dronkenschap, hoererij, ijdel gepraat of gezang, achterklap, bedrog en duizend soortgelijke verkeerde dingen meer, die wij direkt kunnen nalaten, (als wij slechts willen). Die moeten wij dan ook laten en daarvan, zoals men zegt, de handen thuis houden, willen wij niet voor God de Heere zonder alle verontschuldiging blijven.

Want zoals niemand het excuus van een dief die 's nachts stelen gaat en de huizen binnendringt, stellig zou willen aanvaarden, als hij voorgaf het niet te kunnen laten en men het hem daarom maar niet al te kwalijk zou moeten nemen, zo ook gaan zij niet

vrijuit, die zich bedrinken, hoereren, kwaad spreken en ijdele praat uitslaan; aangezien ook deze dingen allemaal bedreven worden met behulp van lichaamsdelen. Zodat een hoereerder of dronkaard evengoed zijn hoererij of dronkenschap kan en moet nalaten, als een dief zijn diefstal. Want die staan voor God alle op één lijn, zie 1 Kor. 6, 10, hoewel in de beoordeling der mensen de éne zonde voor schandelijker geacht wordt dan de andere.

En wat andere gebreken betreft, die zo niet begaan worden met behulp van de leden van ons lichaam, maar diep in ons hart steken, Spr. 22, 15 en ons aankleven, zoals een luipaard zijn vlekken — b.v. toorn, wangunst, kwade begeerlijkheid, en wat er al meer voor innerlijke gebreken zijn — die moeten wij tenminste met een vóórnamen des harten nalaten, en daarover moeten wij ons ook dagelijks vernederen, en daartegen moeten wij ook gedurig strijden, en deswege met de apostel ongeveinsd uitroepen: „Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezès doods?“, Rom. 7, 24. Zullen wij laten zien dat wij echt godzalige mensen zijn, dan mogen wij ons daarin dan ook absoluut niet vermaken, zoals de goddelozen plegen te doen, Rom. 1, 32.

Kijk, al deze dingen moeten wij, als we werkelijk willen laten zien, dat wij godzalige mensen zijn, bestrijden, zodra wij vernomen hebben, dat ze Gode mishagen; en daarin moeten wij ons om Gods wil verloochenen, zelfs al waren er overigens onder deze verkeerde dingen er ons even lief, als ons eigen rechteroog; en al schenen ons bepaalde zonden even noodzakelijk en makkelijk, als onze eigen rechterhand, dan nog moeten wij die om Gods wil afhouden, Matth. 5, 28 v.

2. Dat wij ongeveinsd zijn om al het goede te doen, waarvan wij reeds weten, dat het aan God behaagt, Ps. 34, 15. Hiervan is ook een ieder bekend, dat het de schuldige plicht van een godzalige is. Zie Jes. 1, 17 en Psalm 15.

Wanneer wij dus lezen in het Woord des Heeren, dat de Heere ons gebiedt om in Hem en in Zijn Zoon Jezus Christus te geloven, Hem te vrezen, lief te hebben en aan te kleven, om Hem te aanbidden, Zijn Woord ijverig te lezen, te overdenken en in ons hart te bewaren, en om daarover te spreken, Hem

te loven en in het lied te prijzen; om lijdzaam en geduldig te zijn in alles wat Hij ons doet overkomen, om Zijn heilige rustdag te gedenken en te vieren, om de vergaderingen der gelovigen lief te hebben en veel bij te wonen, om de zaken van Zijn gemeente en volk te behartigen, om ons niet alleen over onze zonden, maar ook over die van het volk te bedroeven en te verootmoedigen, en om ons grotelijks te verheugen, wanneer het daarmee vooruitgaat, om ons te onderwerpen en gehoorzaam te zijn aan wie over ons gesteld zijn, om ook te verzorgen en tot Zijn vreze te leiden degenen over wie wij geplaatst zijn, om liefde te bewijzen aan onze naasten, aalmoezen te geven, de noodlijdenden te helpen, de zieken en gevangenen te bezoeken, om geen kwaad met kwaad te vergelden, maar wèl te doen aan wie ons leed berokkenen, en te zegenen die ons vervloeken, om nederig, zedig, kuis, ingetogen en matig te zijn in onze levenswandel, om ijverig, voorzichtig en rechtvaardig te zijn bij de uitoefening van ons beroep, om onze woorden met zout te besprengen, de onschuldigen te verdedigen, de verkeerde tong te beschamen en tegen te gaan, kortom om steeds te betrachten „al wat waarachtig is, al wat eerlijk is, al wat rechtvaardig is, al wat rein is, al wat liefelijk is, al wat wel luidt, zo er enige deugd is en zo er enige lof is“, om dat te bedenken, Fil. 4, 8, en om tot dat doel ook ons hart te trachten vervuld te krijgen met veel heilige begeerten, en om te hongeren en te dorsten naar de gerechtigheid, zelfs om begerig te zijn naar de geestelijke gaven, en boven alle dingen der wereld te proberen en te trachten de kracht van Christus' dood te ervaren, teneinde alle leden op de aarde en kwade begeerlijkheden te doden, en de kracht van Zijn opstanding te gevoelen, teneinde op te staan tot nieuwigheid des levens, en zo het leven van Christus in ons leven uit te drukken.

Wanneer wij, zeg ik, in het Woord des Heeren lezen, dat al deze en soortgelijke dingen meer aan God behagen, moeten wij ons ongeveinsd voornemen om die, ja die alle te betrachten en na te leven; en die we metterdaad kunnen uitvoeren, daar moeten we niet eerst een nachtje over gaan slapen, maar van meetaf, elk op z'n tijd, beoefenen en nakomen; en die we nog niet zo gemakkelijk ter hand kunnen nemen, daar moeten we

ons voor inspannen en ernaar streven om die gave Gods te ontvangen, waardoor wij in staat gesteld worden, om ook deze loffelijke dingen te doen.

3. Ten derde moeten wij ook hartelijk wensen en ongeveinsd begeren, om zoveel te verstaan van de geopenbaarde wil van God over ons, als wij maar kunnen. Dat wij toch maar ongeveinsd mogen begeren, als er nog enige onbekende zonde in ons hart nestelt, als er nog iets verkeerd in ons doen en laten (buiten ons weten) in ons verborgen is; dat ons dat op de één of andere manier geopenbaard en kenbaar gemaakt wordt, opdat wij dat béteren zouden. Zo was de godzalige David gezind, die daarom aldus zijn God bad: „Doorgrond mij, o God!, en ken mijn hart; beproef mij en ken mijne gedachten; en zie, of bij mij een schadelijke weg zij, en leid mij op de eeuwige weg”. Zo was ook de godzalige Job gezind, die daarom ook zijn God vraagt: „Hoevele misdaden en zonden heb ik? Maak mijne overtreding en mijne zonden mij bekend”, Job 13, 23.

Hierop dient wel gelet. Want men ontmoet mensen, die „wilens” niet willen weten, 2 Petrus 3, 5, de juiste wil van God over hen; die graag uit onkunde in een bepaalde zonde blijven leven, waarvan zij enig profijt of gemak genieten, en wie het zeer aan het hart gaat, als er een man Gods hun tegenkomt om hun uit het Woord des Heeren te betuigen, zoals Johannes aan Herodes, dat het hun „niet geoorloofd is de huisvrouw van hun broeder te hebben”, Marc. 6, 18. Dat betekent, dat zij deze of gene zonde, (die even geliefd is als een Herodes zijn Herodias) niet aan de hand mogen houden, maar dat ze die moeten afbreken en laten varen, zo ze God in hun gedrag willen behagen. Ja, men treft er, die al heel erg boos worden, wanneer men hun aanzegde, dat ze niet godzilig waren. Wanneer ze zo bestraft worden, worden ze daar ernstig boos om en stellen zich daar met al hun vernuft en verstand tegen, ja met duizend gezochte onbenullige uitvluchten, en proberen zich aan dat juk te onttrekken en goed te praten, dat hun gedrag, (dat toch echt niet deugt) er wel zijn mag; en wanneer ze dan nog sterker overtuigd worden en zichzelf enigermate ontdekken, dat hun gedrag toch niet helemaal juist is, dan zijn ze er nog zó verre vandaan, om op grond daarvan hun zonde te haten en

het degenen die hen daarvoor waarschuwen, hun moeite in dank af te nemen, dat zij veeleer de man Gods in hun hart juist beginnen te haten en kwaad van hem gaan spreken. En wat bewijst dit alles, dan dat deze mensen de godzaligheid echt geen groot gewin achten te zijn, 1 Tim. 6, 6. Want als ze dat deden, zouden zij dat toch wel voor profijt en winst houden, wat hun geopenbaard en nader bekend gemaakt wordt, en hetgeen de godzaligheid belemmert. Daaruit blijkt het dus ook, dat zulke mensen geen echte voorstanders der godzaligheid zijn. Ja, wie merkt niet, dat het gedrag van deze lieden geheel overéenkamt met de gedachte der goddelozen, die tot God zeggen: „Wijk van ons, want aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust”, Job 21, 14. Deze gedachte der goddelozen moet dus de voorstanders der godzaligheid verre blijven, maar wij moeten juist allen te zamen als David, tot God zeggen: „HEERE, leer mij de weg Uwer inzettingen, en ik zal hem houden ten einde toe”, Ps. 119, 33.

Hfdst. 4. *Een nader bewijs van de ware godzaligheid: men doet z'n uiterste best, om zijn goede voornemen, (Godzilig te leven) ook uit te voeren.*

De tweede heilige werkzaamheid, waarin de praktijk der ware godzaligheid zich bewijst, is deze, dat men naar het genoemde voornemen, z'n uiterste best doet om dat heilige voornemen ten uitvoer te brengen. Dit was ook de praktijk van de godzilige Paulus, die daarom ook uit naam van alle godzaligen aldus spreekt: „Daarom zijn wij ook zeer begerig, hetzij inwonende hetzij uitwonende, om Hem welbehagelijk te zijn”, 2 Kor. 5, 9. Zo getuigt hij nog verder van zichzelf, dat hij „zich hierin oefende” en er al zijn werk van maakte, „om altijd een onergerlijk geweten te hebben bij God en de mensen”, Hand. 24, 16. En het is ook maar spotten met God, wanneer de mens beweert, dat hij ongeveinsd en hartelijk bedoelt om godzilig te leven, en daartoe vast besloten is, en intussen zich geen moeite doet of ijver aan de dag legt om ook godzilig te leven. Want al beweerde iemand ook, dat hij van nu af de chirurgie of de

verkoop van goederen ter hand zal gaan nemen en men zag hem echter de éne dag na de andere laten voorbijgaan, zonder er iets meer aan te doen; zou iemand voor zijn gepraat geloof vinden? Zo moeten dus allen die voor godzalig willen doorgaan, zich niet maar voornemen om godzalig te leven, maar er ook hun uiterste best voor doen, als mensen die moeten laten zien, dat zij de godzaligheid voor hun grootste gewin achten. Nu bevat deze werkzaamheid ook drie onderdelen.

1. Zo moeten wij alles wat ons bij de beleving van de godzaligheid zou kunnen hinderen, schuwen en mijden. Dit was de praktijk van de godzalige David, Ps. 119, 37 en 101: „Ik heb mijne voeten geweerd van alle kwade paden, opdat ik Uw woord zou onderhouden!” Zo is dit de mens van nature ingeschapen, dat hij naar zijn uiterste vermogen alles pleegt te schuwen en te mijden, dat hem zou kunnen hinderen, om tot zijn gewenste doel te komen. Zoals men dat onweersprekelijk bemerkt bij gierigaards, minnaars, eierzuchtigen en alle wereldlingen, die hun zinnen ergens op gezet hebben; zie 1 Kor. 9, 24. En van hoeveel meer gewicht en belang de zaak is, met des te meer ijver en voorzichtigheid de mens alles tracht te voorkomen en te verhoeden, dat hem daarbij zou kunnen hinderen. Aangezien voor de godzaligen de godzaligheid hun grootste gewin en voornaamste werk betekent, daarom plegen zij ook het allerijverigst alle beletselen en hinderpalen te voorkomen en af te weren. Wie er zich dus op beroemt, dat hij ongeveinsd de godzaligheid bedoelt te beoefenen, en intussen er blijk van geeft de beletselen en hindernissen der godzaligheid niet te schuwen of te vermijden; zo iemand geeft juist daarmee te kennen, dat hij het niet oprecht meent, ja, dat zijn voornemen maar geveinsd is. Zo moeten allen die voor godzalig willen doorgaan, alle beletselen en hinderpalen der godzaligheid zoveel mogelijk schuwen en vermijden. Welke nu de voornaamste beletselen en hinderpalen voor de ware godzaligheid zijn, daarover wordt in het vervolg van dit werk uitvoerig gesproken en dient men daarom ter plaatse nader te onderzoeken.

2. Zo moeten wij ook waarnemen en nastreven alles, wat ons bij de beoefening der godzaligheid zou kunnen van nut zijn. Dit was ook de praktijk van de godzalige David, die in alle

opzichten zich bijzonder weerde en alle bekende middelen te baat nam en er nog meer bij trachtte te krijgen, om daardoor in de ware godzaligheid te kunnen groeien en toe te nemen. Zie heel Psalm 119. Dit is ook de mens van nature eigen. Die pasgeboren kindertjes snakken van nature naar de melk, waardoor ze gevoed en versterkt zouden kunnen worden. Zie 1 Petr. 2, 2. Wij zien dat ook alle dag voor onze ogen bij de wereldlingen: wanneer hun zinnen ergens op gericht zijn, wrikken zij alle stenen los en passen alle middelen toe, om hun doel te bereiken. Lukt het niet met het éne middel, dan proberen ze het met een ander. Moeten er veel middelen aan te pas komen, dan grijpen ze die allemaal aan, om toch maar hun zin door te kunnen zetten. Doen de wereldlingen dit nu om een nietige kleinigheid in de wereld te verkrijgen, die met het gebruik vergaat, zullen dan niet veel meer Gods kinderen alle middelen toepassen, om de ware godzaligheid te bevorderen, die groot gewin betekent en eeuwige voldoening meebrengt? Wie zich dus niet inspant bij het ijverig gebruik der middelen, waardoor hij in de ware godzaligheid versterkt zou kunnen worden, komt zo iemand juist daarin niet openbaar, dat hij niet oprecht de godzaligheid voor zijn grootste gewin houdt? Daarom moeten allen die voor ware godzaligen willen doorgaan, alle middelen, die de godzaligheid kunnen bevorderen, ijverig waarnemen. Welke de voornaamste middelen daarvoor zijn, wordt uitvoerig in Boek IV en V aangewezen, waarnaar we hierbij dan ook verwijzen.

3. Zo moeten wij dit alles beginnen te beoefenen niet in onze eigen kracht, die toch niets betekent, maar in de kracht van onze Heere en Zaligmaker Jezus Christus, Die onze Levenskracht is, Ps. 27, 1, door Wie alleen wij alle dingen vermogen, Fil. 4, 12. Dit raadt de godzalige Paulus ons aan: „wordt krachtig in den Heere, en in de sterkte Zijner macht”, Ef. 6, 10. Dit was dan ook de praktijk van hemzelf en van alle godzaligen in zijn tijd. Daarom verzekert hij van hen aldus: „Wij zijn de besnijding, die God in den Geest dienen, en in Christus Jezus roemen, en niet in het vlees betrouwen”, Fil. 3, 3. Ziet, voordat wij geloofden, waren wij „krachteloos” en totaal onbekwaam tot het goede, Rom. 5, 6. En nadat wij geloofden, kunnen wij nog

niet zoveel, dat wij van ons zelve „denken als uit ons zelve, maar onze bekwaamheid is uit God”, 2 Kor. 3, 5; zodat het goede dat in ons is, door de wedergeboorte, er slechts toe dient, om ons meer en meer vaardig te maken om de goede hulp en kracht van God te verwachten en te beoefenen, Die ons versterkt en al onze werken voor ons werkt, Die „machtig is alle genade te doen overvloedig zijn in ons, opdat wij, in alles te allen tijd alle genoegzaamheid hebbende, tot alle goed werk overvloedig mogen zijn”, 2 Kor. 9, 8.

Hierop moet toch wel heel goed gelet worden. Want het is zeker, dat menigeen het beoefenen der godzaligheid begint en er moedeloos weer mee ophoudt, zijn werk laat zitten, en er niets van terechtbrengt, aangezien hij het in eigen kracht begonnen is; wat precies hetzelfde is, als wanneer een klein kind in zijn eigen kracht een groot kasteel zou willen gaan bouwen. Want werkelijk! onze eigen kracht tot de opbouw van het christelijk leven heeft niets te beduiden. Tenzij de kracht van de Allerhoogste over ons komt, zullen wij er niets deugdelijks van terechtbrengen. Daarom heet het ook *godzaligheid* in onze taal, om er ons aan te herinneren, dat wij zonder *God* en Zijn heilige hulp dit werk niet zullen volbrengen. Dit toch probeert de duivel voor de ogen der mensen verborgen te houden. En daarom worden er overal zovelen gevonden, die nu en dan beginnen en zich erg aanstellen, alsof ze voortaan godzalig zouden willen gaan leven, die men echter al na korte tijd weer ziet overgaan tot een werelds bestaan, aangezien het hun al spoedig begon te vervelen. En dit alles overkomt hun zo, omdat zij in hun eigen kracht aan de gang gegaan waren; reden, waarom zij het werk te zwaar bevonden en er ook heel gauw moe van werden en er dus geen schik meer in hadden. Daarom moeten alle beoefenaars der ware godzaligheid die dit werk goed willen beginnen, en ook goed willen ten uitvoer brengen, hun eigen kracht verloochenen en zich geheel en al aan de Heere Jezus Christus overgeven, Die „de overste Leidsman en Voleinder der geloofs” is, Hebr. 12, 2, opdat zij door Hem versterkt zouden worden, om hun goede voornemen te blijven vasthouden, in praktijk te brengen en metterdaad uit te voeren. En hoe de Heere Jezus dat teweegbrengt in de-

genen, die zichzelf verloochenen en zich op Hem werpen, zullen wij in Boek III en VI uiteenzetten. Daarheen worden dus verwezen om nauwkeurig kennis van te nemen: allen die de ware godzaligheid, tot hun troost, terdege willen beoefenen.

Hfdst. 5. *Nog een nader bewijs der ware godzaligheid, dat men bereid is om te zijn, wat de Heere God van ons wil, dat we zijn; en hoe wij ons in verdrukking en tegenspoed godzalig moeten gedragen.*

De derde werkzaamheid, waarin de ware godzaligheid zich in eerste instantie openbaart, is deze, dat wij, naar al ons vermogen, de ware godzaligheid betrachtend, ook bereid zijn om in het tijdelijke, zowel als in het geestelijke, alles te zijn, wat de Heere God wil, en ons dan nog verder door de Geest Gods zo laten leiden en bearbeiten, als Hem dat behagen en 't beste dunken zal. Hiertoe was *David* gekomen, toen hij bij de achtervolging van Absalom tot Zadok de priester, zei: „Breng de ark Gods weder in de stad: indien ik genade zal vinden in des HEEREN ogen, zo zal Hij mij wederhalen, en zal ze mij laten zien, mitsgaders Zijne woning; maar indien Hij also zal zeggen: Ik heb geen lust tot u; zie, hier ben ik, Hij doe mij, zoals het in Zijn ogen goed is”, 2 Sam. 15, 25 v. Ja ook zelfs Joab, de veldheer van David had zo geleerd onder de godzalige David, zijn meester — toen hij z'n uiterste best gedaan had om zijn vijanden het hoofd te bieden — om dan de uitkomst van zijn zaak geheel en al aan het welbehagen Gods over te laten. En daartoe spreekt hij als volgt, tot zijn krijgslieden, 2 Sam. 10, 12: „Weest sterk en laat ons sterk zijn voor ons volk en voor de steden onzes Gods; de HEERE nu doe wat goed is in Zijne ogen”. Zo moet dus ook de ware godzalige zichzelf tevreden stellen, om te zijn, alles wat God wil: rijk, arm, ziek, gezond, geëerd, gehoond, verstoten, bevoorrecht, lang of kortlijvig, sterk of zwak in het geloof, vrij of vol van aanvechtingen, alles naardat het de Heere zijn God 't beste dunkt.

Dit wordt echter niet zo bedoeld, alsof hij geen onderscheid zou mogen maken tussen ziek of gezond, zwak of sterk in het

geloof. Want voorzeker, wanneer hij het voor 't zeggen had, moest hij kiezen liever sterk dan zwak in het geloof te zijn, liever gezond dan ziek, 1 Kor. 7, 21. Maar het wordt alleen in deze zin bedoeld, dat, wanneer de Heere onze God, door de uitkomst der dingen bekendmaakt dat Zijn wil zodanig is, dat een godzalige b.v. ziek en niet gezond, zwak in het geloof en niet sterk zijn zou, dat dan de godzaligheid zich ook hierin bewijst, dat men in dezen zich Gods wil laat welgevallen. Want de ware godzaligheid openbaart zich niet alleen in het doen en laten van hetgeen de Heere God ons gebiedt of verbiedt, maar ook in het gewillig ondergaan en verdragen van hetgeen God de Heere ons laat overkomen; en dat wij ermee tevreden zijn *om te zijn, alles wat God beschikt*. Hierin moet zich de ware godzaligheid ook bewijzen.

Maar wel in het bijzonder moet zich ook de godzalige onderwerpen aan de heilige bewegingen en werkingen van de goede Geest van God, Die daar gaat over de godzaligen, dat de godzalige namelijk zich laat leiden en brengen, waar de Geest des Heeren hem leiden wil, naar de eis van Gods Woord, Rom. 8, 4, Jozua 16, 13. Zoals bij voorbeeld, wanneer de Geest des Heeren ons krachtig vermaant, dat wij ons werelds bedrijf eens wat zouden verminderen en in het verborgen in ons erover klaagt, dat wij veel te druk bezig zijn met de dingen van deze wereld, en ons betuigt, dat de Geest daardoor bezwaard wordt, Luk. 21, 34 —, dan moeten wij daar gaarne naar luisteren. Wij moeten ons daaronder buigen en onze aardse beslommingen en drukte leren verloochenen. Indien de Geest des Heeren ons vermaant om wat beter orde op zaken in ons gezin te stellen, om het Woord Gods met onze huisgenoten te lezen, onze kinderen te catechiseren en om de gezinsgebeden, die wij soms voor enige tijd konden nagelaten hebben, geregeld en volhardend te gaan beginnen, Jer. 10, 25, dan moeten wij ook gaarne ons daarnaar schikken, zodat wij onszelf als het ware losmaken van onze eigen werkzaamheden en afstand van onszelf doen, en ons geheel aan God overgeven, om door Hem geregeerd en door Zijn Geest geleid te worden, zoals Hij het geraden zal vinden. En in deze onderwerping van onszelf,

alsook in de voorafgaande blijkt ook bijzonder de ware godzaligheid.

Zo is dus de ware godzaligheid niet alleen hierin gelegen, dat wij doen wat in ons is, om God te dienen, dat wij onszelf aanzetten, opwekken en uitstrekken, om te beoefenen, wat wij nu leerden te moeten doen —, maar ook dat wij ons nog verder de goede wil van God over ons laten welgevallen (naar aanleiding waarvan, of door wie ons die ook geopenbaard wordt), en dat wij ons door Hem laten regeren; ja, wij moeten ons gaarne voor de Heere onze God zo gedragen, als het leem zich in de hand van de pottbakker bevindt, Jes. 45, 9, Jer. 18, 6; om door de Heere gedraaid, bewerkt en gevormd te worden — geheel en al, zoals het de Heere, onze goede God het beste zal dunken, Die toch het beste weet, wat het beste voor ons is. Dit punt noemen wij daarom zo vaak, omdat wij gemerkt hebben, dat vele godzaligen hiervan nu eenmaal geen notitie nemen, tot grote verwarring van hun gemoed, zodat zij dikwijls zeer bedrukt terneerzitten, waar zij anders getroost hun weg zouden gaan, als ze maar goed op deze waarheid van God letten. Nu, deze werkzaamheid bevat ook drie onderdelen:

1. dat wij over onszelf in alle ootmoed oordelen, namelijk dat, wanneer wij alles gedaan hebben, wat wij kunnen doen, wij dan nog maar onnutte dienstknechten zijn, Luk. 17, 10, en totaal onwaardig, om alles naar onze zin te krijgen. Ja, dat wij wel verdienen — en het ook vaak erg nodig hebben — dat wij in onze begeerten gedwarsboomd worden, dat wij onze zin niet krijgen, en niet de wens van ons hart vervuld zien, ja, dat wij bezocht worden met de roede, en door velerlei moeilijkheden geoefend worden. Zo was het de godzalige Paulus te moede, zelfs toen hij zijn dingen naar z'n beste kunnen verricht had. Zo schrijft hij in 1 Kor. 4, 4: „want ik ben mijzelf van geen ding bewust, doch ik ben daardoor niet gerechtvaardigd; maar die mij oordeelt, is de Heere”. Zo moeten alle godzaligen ook trachten gezind te zijn.

2. Dat wij er onszelf dikwijls aan herinneren, dat de Heere onze God 't beste weet, wat voor ons 't beste is, en bijgevolg onszelf in het geloof verzekeren, dat (het moge ons gaan, zoals het wil), het ons tenslotte goed zal gaan. Want de Heere

God nam immers op Zich, om alles wat ons wedervaart, ons ten goede te doen medewerken, Rom. 8, 28. Zo was het Paulus, de godzalige te moede, temidden van al zijn moeilijkheden. Daarom getuigt hij van zichzelf aldus: „om welke oorzaak (zegt hij) ik ook deze dingen lijd, maar ik word niet beschaamd; want ik weet, Wien ik geloofd heb, en ik ben verzekerd, dat Hij machtig is mijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaren tot dien dag”, 2 Tim. 1, 12. Zo moeten dus alle godzaligen ook trachten gezind te zijn te midden van alle moeilijkheden, en ze moeten proberen, zichzelf te verzekeren en het ook metterdaad te ondervinden, dat ook in zulke gevallen „Gods kracht in zwakheid volbracht wordt”, 2 Kor. 12, 9.

3. Dat wij in grote druk en kommer onszelf aan de heilige wil van God zo onderwerpen, (zoals wij al verklaarden), en daarbij toch alle middelen – zoveel God er ons in Zijn Woord geopenbaard heeft en er ons ook naar de omstandigheden van het tijdelijke leven ter beschikking staan – ijverig gaan waarnemen en gebruiken, om uit onze moeilijkheden verlost te worden. Zo deed het de godzalige Paulus, die alle geoorloofde middelen steeds aanwendde, om zoveel hij maar kon of mocht, zich uit zijn moeilijkheden te helpen en te redden. Zie daarover 2 Korinthe 12, 8 v., Hand. 25, 9-11. Zo heeft ook David en zo hebben ook alle godzaligen gedaan, ja, de Heere Jezus Zelf heeft in de dagen Zijns vleses „gebeden en smekingen tot Den-gene, Die Hem uit den dood kon verlossen, met sterke roeping en tranen geofferd”, Hebr. 5, 7, en heeft gebeden, dat indien het mogelijk was, de drinkbeker die Hem zwaar viel, mocht voorbijgaan, Matth. 27, 39, enz. Zie ook Matth. 14, 13, Luk. 4, 29 v., en elders.

Hierop moet ook wel gelet worden. Want hoewel het een zeer verheugende en christelijke gestalte is, dat men in al zijn verdriet zijn wegen alzo op den HEERE wentelt, Ps. 37, 5, dat men tevreden is, dat de lijdzaamheid haar volmaakte werk heeft, Jak. 1, 4, en wel-getroost is over hetgeen God nog verder met ons vóórheeft: zo moeten wij echter niet denken, dat het met de ware godzaligheid in strijd is, dat men zijn uiterste best doet, (wanneer men slechts niet zover gaat, dat men verkeerde middelen te baat neemt) om uit z'n moeilijkheden

(waarmee men hard gedrukt wordt) verlost te worden. Ja, het is er zover vandaan, dat het tegen de godzaligheid zou strijden, dat het veeleer een plicht is der ware godzaligheid, om God in de dag van zijn benauwdheid aan te roepen om verlossing, Ps. 50, 15; althans, wanneer het slechts geschiedt met een nederige onderwerping van onszelf aan de wil van God, in alle omstandigheden; en dat men met de Heere Jezus Christus zegt: „Vader, is het mogelijk, laat deze drinkbeker van Mij voorbijgaan, doch niet gelijk Ik wil, maar gelijk Gij wilt!” Matth. 27, 39-41. Daar sommigen hier geen aandacht aan schenken, worden zij door het verzuimen en nalaten van dit duidelijke gebod Gods, Ps. 50, 15, zeer verhard en ongevoelig in hun verdriet, en dat vanwege satans listigheid, die hun wijs maakt, dat dat immers de beste gestalte is, om stilletjes onder de roede Gods neer te liggen en Hem Zijn werk te laten doen. Maar alle godzaligen zullen zich voor dit bedrog wachten en gaarne alle goede middelen ter verlossing gebruiken en verder de uitkomst aan God overlaten.

De geestelijke middelen der verlossing zijn (daar de lichamelijke niet op te tellen zijn) voornamelijk deze drie:

I. Dat wij ons in onze verdrukking onder de hand Gods verootmoedigen en als 't ware de roede kussen, waarmee wij gegeseld worden, 2 Kron. 7, 14. Deze verootmoediging wordt in drie dingen bewezen:

1e. In een hartgrondige en openbare belijdenis, dat wij vanwege onze zondigheid waardig zijn al dat verdriet te lijden, dat de Heere ons oplegt, en nog duizendmaal meer, als Hem dat goed dacht: Wij, „wij hebben overtreden en wij zijn wederspanning geweest, daarom hebt Gij niet gespaard” (zegt het volk van God, in Klaagl. 3, 42). Zie ook Micha 7, 9. 2e. In een gelovige verwachting, dat wij uit al ons verdriet verlost zullen worden, om die verdiensten van Christus' wil, en dat alleen door de machtige Hand Gods, Die ons sloeg, Micha 7, 8 v.; zodat wij onszelf en alle schepselen zo vernederen en God alleen zo verhogen, dat wij het er werkelijk voor houden, dat het alleen God is, Die zonder iemands hulp ons helpen kan, Hos. 14, 4, Psalm 123. 3e. In een hartelijke dankzegging voor al het goede, dat wij, onwaardigen van God de Heere of

vroeger genoten of nu nog bezitten. Zo vernederde zich Jakob, toen hij vreesde voor zijn God, Gen. 32, 10, 2 Sam. 22, 4.

II. Dat wij in ons verdriet bidden om verlossing. Want wanneer wij Gods helpende hand willen ondervinden, moeten wij onze krijtende stem laten horen, die voortkomt uit een veroetmoedigd hart, Ps. 50, 15. Om dan ook het gebed goed te gebruiken tot bevordering van een genadige verlossing, moeten wij daarin deze drie dingen waarnemen:

1. Dat wij bidden naar de wil van God, 1 Johs. 5, 15; dat betekent, dat wij bij het bidden onze wil aan die van God onderwerpen en meer proberen onze wil naar die van God geneigd te krijgen, dan dat Gods wil gebogen zou worden naar de onze. Daarom moeten wij er ons hier voor wachten, dat wij bij het bidden om verlossing, God niet de wet voorschrijven: 1e. in de mate van genade; want al gaf Hij ons heel geen verlossing, ja, al doodde Hij ons, dan moeten wij toch op Hem hopen, Job 13, 15. 2e. Noch in de tijd, omdat Hij het beste de bekwame tijd kent om te helpen, Hebr. 4, 16; 3e. noch in de wijze of middelen der verlossing, omdat Hij door 1. heel zwakke middelen, ja 2. zonder middelen, en 3. zelfs door tegengestelde middelen grote dingen bewerken kan, en geen ding Hem onmogelijk is, Luk. 1, 31.

2. Dat wij in het geloof bidden, Jak. 1, 6; dat wil zeggen, dat wij er onszelf vast van verzekeren 1. dat Gods wil altoos de beste wil is, ja ook de beste voor ons; 2. dat het ook Gods wil is, ons metterdaad een heugelijke verlossing uit de ellende te vergunnen; 3. of een getrouwe vertroosting en versterking in die ellende.

3. Dat wij bidden zonder te vertragen, Luk. 18, 1; dat is, dat wij in het bidden niet verflauwen, al schijnen wij niet direkt of de verlossing uit de ellende of een getrouwe vertroosting en versterking in die ellende te krijgen, waarom wij, naar de wil van God, in het geloof gebeden hebben; maar veeleer bedenken, dat de ernstige aanhouder wint, Gen. 32, 24 etc. Zo moeten wij dus trachten zowel vurig als dikwijls te bidden, en als het nodig is, nu en dan ook het vasten eraan verbinden.

III. Dat wij het aangezicht Gods in ons verdriet zoeken, 2

Kron. 7, 4; d.w.z. dat wij de zekerheid van Gods gunst, aan ons hart en geweten geopenbaard, meer zoeken dan onze dadelijke verlossing, Ps. 4, 8. Ja, zoals de verloren zoon deed, die niet zozeer eten en kleren zocht, als wel de gunst van zijn vader, Luk. 15, 21; hoewel het gemis aan eten en kleren hem aanvankelijk er wel toe dreef om tot zijn vader terug te keren, vers 17 en 18. Nu, dit zoeken van Gods aangezicht wordt zeer bevorderd, wanneer men zich van zijn boze wegen tot God bekeert, 2 Kron. 7, 14, dat is, wanneer wij van onze eigen „vonden en grepen” en van onze goddeloze zonden afstand doen, om voortaan geheel en al door God geleid en geregeerd te worden. Dit moet betracht worden, als wij verlost willen worden. Want daarom voornamelijk zendt ons de Heere ook verdrukkingen, namelijk opdat wij ons bekeren zouden. Want zo spreekt Hij: „Zo wie Ik liefheb, die bestraf en kastijd Ik: wees dan ijverig en bekeer u”, Openb. 3, 19. Wanneer dit dus door de verdrukkingen bewerkt en teweeggebracht is, zal ook de Heere, als een kundig Medicijnmeester onzer ziel, direkt ophouden die op te leggen. Nu, deze vereiste bekering wordt door deze drie werkzaamheden teweeggebracht:

1. Dat wij ons niet tevreden stellen — om 't zo (eens) in het algemeen te zeggen — dat wij door onze zonden de verdrukkingen wel verdienen, hetgeen de gewoonte der wereldlingen is; maar dat wij er bovendien voor zorgen om met David in Ps. 119, 59, ja met de ganse Kerke Gods, Klaagl. 3, 39 v., ons op onze verdrukkingen en onze wegen te bezinnen en ijverig te overleggen, om welke met name (genoemde) bizondere zonden de Heere ons vooral kastijdde, ja, wat het vooral is, waarin de Heere wil dat wij ons zouden bekeren; om zó onze voeten te keren tot de getuigenissen des Heeren, wanneer wij dat ontdekt zullen hebben, Ps. 119, 67.

2. Dat wij, na zo bepaalde bizondere zonde(n) gevonden te hebben — waarom wij terecht zouden kunnen denken, dat de Heere ons kastijdde — dan ook trachten meer vanwege die zonden van ons, dan over de verdrukking zelf bedroefd te zijn. En dat wij bijgevolg meer ijver aanwenden, om die zonde, die de oorzaak van ons verdriet is, kwijt te raken, dan wel om van de verdrukking verlost te zijn. Bedenkt daarbij, dat, wan-

neer *de wonde der zonde* eenmaal goed genezen en opgedroogd is, ook *de pleister der verdrukking* welhaast vanzelf zal afvallen. En daartoe moeten wij ervoor zorgen, dat wij de vleselijke en wereldse droefheid, die wij van nature allen over die dingen gevoelen, die ons tegenvallen, veranderen in een geestelijke droefheid naar God, die een onberouwelijke bekering tot de zaligheid werkt. Terwijl de droefheid naar de wereld (d.w.z., die men over de wereldse dingen gevoelt, zonder bezwaar tegen zijn zonde te koesteren) de dood werkt, 2 Kor. 7, 10. En dit betekent zichzelf te oordelen, opdat „wij met de wereld niet zouden veroordeeld worden”, 1 Kor. 11, 32.

3. Dat wij Gode heilig toezeggen, ja beloven, dat wij voortaan meer ijverig willen zijn in de dienst van God — wanneer wij n.l. verlost zullen zijn —, dan wij ooit tevoren waren. Dit pleegt David veelal te doen, wanneer het hem bang viel, wanneer hij in nood verkeerde. Zie Psalm 66, 13 v., Psalm 50, 14 v. Dit draagt ook veel tot de bekering bij, dat wij namelijk zo met een gelofte daartoe verbonden zijn. Nu, deze werkzaamheid ziet vooral op die dingen, die wij nu niet goed kunnen uitvoeren, omdat we vanwege de verdrukking daartoe verhinderd worden; en daarvan zijn deze drie de bizonderste, vooral in geval van ziekte, dat wij 1. verlost, God zullen danken in de grote gemeente, „onder machtig veel volks”, Ps. 35, 17 v.; 2. dat wij de zondaars en dwalenden zullen onderwijzen, op grond van onze bevindingen, Ps. 51, 14 v.; en 3. dat wij de zonde meer en meer zullen gaan haten in ons hele leven, de zonde, zeg ik, die ons al deze last bezorgd heeft, Ps. 34, 13-15.

Zie dan, als wij deze dingen zo betrachten, ingeval van enige moeilijkheid, dan zal God het doel dat Hij met onze kastijding heeft, niet missen, en wij zullen metterdaad heel veel goeds daarvan genieten en ook een stellig getuigenis bezitten (tot geen geringe troost voor onze ziel), dat, hoewel wij met dezelfde verdrukking bezocht worden, als, naar wij merken, ook de wereldlingen gekweld zijn, wij toch niet op dezelfde manier verdrukt worden, noch de verdrukking ondergaan zoals zij, en daarom is toch de verdrukking voor de wereldlingen een bewijs voor het verderf, en als een voorsmaak van de helse

pijnen; dat ze ons echter zijn tot een bewijs der zaligheid, en dat van God, Fil. 1, 28.

Hfdst. 6. *Dat de ware godzaligheid, ingeval men in een bepaalde overtreding viel, zich hierin allereerst bewijst, dat men terstond uit die zonde opstaat.*

En zie, in genoemde drie heilige oefeningen bewijst zich de ware godzaligheid in eerste aanleg zeer levendig. Doch aangezien zelfs van de allerheiligsten de godzaligheid in dit leven nog onvolmaakt, ja in vele opzichten gebrekkig is (want wij struikelen allen in vele, Jac. 3, 3, zodat zelfs de allerbesten wel eens door een bepaalde zonde overrompeld worden), zo zijn er nog ten opzichte hiervan drie andere heilige oefeningen, waarin de ware godzaligheid zich nog verder bewijst en openbaart.

De eerste oefening, waarin de ware godzaligheid zich bewijst, wanneer men door enige misdaad overvallen is, Gal. 6, 1 bestaat hierin, dat men, door enige misdaad — hetzij groot of klein — overvallen, daarin niet blijft liggen of daarin dwalend almaar verder gaat; zoals de goddelozen plegen te doen, die eerst dan a.h.w. in hun element zijn, wanneer ze in zonde liggen, 1 Johs. 5, 19. Maar laten wij, zodra wij ontdekken dat wij door enige zonde overvallen zijn, daaruit opspringen, als waren wij in het vuur gevallen, vgl. Judas : 22; en dat wij ons dan bevinden als een vis uit het water, en laat het ons veel te zeggen hebben, dat wij zo in de zonde verstrikt raakten: evenals het de godzalige David, toen hij in zonde gevallen was, veel te zeggen had, zodra hij tot zichzelf kwam, en goed begon te merken, wat hij gedaan had. Want wij horen uit de Psalmen, dat hij al die tijd — ja al lang tevoren, nog eer de profeet *Nathan* tot hem kwam — er zeer slecht aan toe was, zodat zijn sap veranderde in zomerdroogte, en dat hij al die tijd al bezig was, om uit zijn zonden op te staan, hoewel hij dat dadelijk niet zo gemakkelijk doen kon, omdat zijn val groot was; vgl. Psalm 32. Zo maken ook de godzaligen gaarne van deze drie middelen gebruik, om spoedig van de zonde op te staan.

1. Zij gaan gaarne ernstig bedenken, welk een vuile en walgelijke gruwel de zonde is; hoe de duivel erachter zit om door middel daarvan ons hart al meer en meer te verontreinigen en walgelijk voor God te maken. Zodanig, dat wij hoe langer wij daarin blijven liggen, wij daardoor des te meer bezoedeld worden. In deze omstandigheden zijn wij, wanneer we in zonde vielen, precies eender gesteld als iemand, die in een vuile goot of in de mest gevallen is: hoe langer hij daarin blijft wentelen, des te vuiler hij wordt en des te meer gaat hij stinken.

2. Ze gaan ook graag bedenken, hoezeer zij — vanwege de heilige belijdenis, die ze in de Doop en het Heilige Avondmaal, dat zij ontvingen, hebben afgelegd — ook verbonden en verplicht zijn, om dadelijk uit de zonde op te staan, zodra ze ontdekken, dat ze daarin gevallen zijn. Dat Turken en heidenen in de zonde blijven wentelen, ingeval ze daarin vervielen, zal hun nog zwaar genoeg vallen, denken ze; maar dat de ware christenen, de ware godzaligen dat zouden doen, is onduidbaar.

Het behoorde zo niet in Israël toe te gaan. En zo doen ze oprecht hun best, om terstond van de zonde los te komen, Rom. 6.

3. Ze gaan ook bedenken, hoe zij, door terstond van hun zonde op te staan, nog genade bij God zouden kunnen vinden, en daarvan met God verzoend en weer in Zijn gunst hersteld worden. Zij stellen zich voor ogen, dat de Heere God (Wiens Geest vanwege de zonde bedroefd is) nog uit grote genade bereid is. Zich over hen te ontfermen en alles te vergeten en te vergeven, zo zij zich spoedig weer willen opmaken, om hun zonden te verlaten en zich van harte tot Hem te bekeren. Dit hopen, dit vertrouwen, deze grote goedertierenheid des Heeren dringt hen dan geweldig, om direkt en uit alle macht zich van de zonde los te maken, en tot de Heere terug te keren, daar ze nu inzien, dat ze het bij Hem beter zullen hebben dan bij de zonde, Luk. 15, 17 enz.

Hfdst. 7. *De godzalige probeert zich vóór alles, met God te verzoenen.*

De tweede oefening, waarin de ware godzaligheid zich ook

bewijst, wanneer wij door enige misdaad overvallen zijn, is deze dat wij daarvan niet alleen opstaan en er niet in blijven liggen noch ermee doorgaan, *maar dat wij ook vóór alles, ons deswege met God proberen te verzoenen.* 'n Zaak, die toch alle goddelozen altijd maar weer verzuimen. Ja, wanneer ze het al te bont gemaakt hebben, wissen ze slechts hun mond af en vragen nog zeer stoutmoedig, wat ze voor verkeers gedaan hebben, Spr. 30, 20. Maar de godzaligen doen dat niet. Hun grootste zorg, wanneer ze beginnen te ontdekken dat ze door enige zonde overvallen zijn, is, hoe ze daarvan met God verzoend zouden kunnen worden. Dat blijkt zeer levendig in de godzalige David, zoals hij ons daartoe zijn oefening heeft voorgesteld in Psalm 51.

Zo wenden dan ook de godzaligen, zodra zij merken dat zij in een bepaalde opvallende zonde vielen, alle ijver aan, om deswege met hun God verzoend te worden. Ze gebruiken daarvoor inzonderheid deze drie middelen:

1. Zij proberen niet alleen om dadelijk van hun zonden op te staan, maar zij beklagen hun zonden van harte; zoals ook David deed in de weg van een droefheid naar God, Ps. 51. Want zij weten ook wel, dat zij niet vanwege hun zonden met God verzoend kunnen worden, zolang zij daarover niet treuren en zich daar niet van harte over bedroeven, Jac. 4, 8 v., Jer. 50, 4. Ze zien ook wel in, dat er reden te over is, om dat te doen. Well, denken ze, als ik mij alleen maar tegenover een aanzienlijk persoon, (die bovendien nog mijn trouwe vriend zou zijn) danig vergeten en vergrepen, en hem verongelijkt en vertoemd had: zou ik mij dat niet erg aantrekken? Wat!, en zal ik dan mijn grote, goede en genadige God zo gering achten, dat ik — waar ik tegenover Hem zo gedwaald heb — daarover niet droevig zou zijn en treuren zou?, alsof de grote God alleen Iemand was, tegen Wie men vermetel zou mogen optreden en op Wie men niet acht zou hebben te geven? Dit snijdt hun dan door de ziel, en doet hen treuren en jammeren naar God, 1 Sam. 7, 3.

2. Zij bidden ook om genade en vergeving, en beloven God de Heere plechtig, dat niet meer te willen doen, Hos. 14, 3 v. Evenals goedaardige kinderen dat altoos gewoon zijn te doen tegenover hun ouders, wanneer ze iets verkeers deden. En